

מוזיאון מכבי ע"ש פייר גילדסגיים

PIERRE GILDESGAME MACCABI SPORTS MUSEUM

זאק

(הנאג - פאונד - ראלנד)

סימול	1-0125
שם חטיבה	מכבי יזרעאל
תאריך	1923-94
מס. מיכל	12

א. ב. ת. א.

דבריו-דברים

מישיבת ב"כ ארגוני הנוער והסטודנטים, ביום 12.12.44, בשעה 20.00 (8.00 בערב).
בניית הקרקעל בת"א

נלכתו כארבעים משתתפים; מטעם החלקה ההתנדבית של הסוכנות היהודית.
התפתחו - תה שרתוק, ד"ר פרידנשל וצינל; מטעם המכבי"א - אחי אל, סרובנסקי.

ת' שרתוק דיבר על האשיבות והצורך בגיוס לחשיבה היהודית הלוזתת.
בין שאר דבריו, הדגיש כי "ארגוני-הנוער ישמרו על עצמם לא בשמירה על הקיים, אלא במידת שלוי התביעה של העם; שום מנועה לא נחלטה עלי כנוסחים חדשים".
לעוד אשר, שיש ויש אסטרות אסטרות למלא את החיל, והמתייע בדוגמא הנאה:
פרק בהסתדרות, רק במחוז תל-אביב, רק דווקים - ישבו למלא יותר מבריגדה אחת שליטה". הוא הדגיש שיש צורך לערוך מחשד חברים בכל מנועה ולבדוק מתוש אה אינדיבידואלים. יש צורך, כמובן, למדעם גילוי-מדע של תנועות הנוער למען הגיוס; וכן גם לשכס עצמ ביחס לנוער הבלתי-מאורגן.

ת' צינל הציע להטיל מיכסה של מחוגשים לחייל על כל תנועה, ע"י

המידע-דלקטן:

100	-	ה"מכבי"א וה"מכבי-הצעיר"
100	-	ה"פועל"
40	-	"אל-צור"
30	-	דול-ציוני"
150	-	ה"נוער-הקונד"
25	-	"המחנות העולים"
100	-	"המייסדות הצעירות"
25	-	"הסודר הצעיר"
25	-	צנני עציבה"
20	-	"הצופים"
25	-	"קבטי אהו נים"
25	-	"הנדרונים"
10	-	"הנוער המרכסיסטי"

היו חלופי-דברים בין המשתתפים במישיבה.

אני בין שאר דבריו, הדגשתי היטב אה טאמא הסלחנותית של התנועה המכבית.
אשר עמדה כל מה שביכולתה ולמעלה מיכולתה לפען הניזם, ואשר נכונה להידעם
אמאעם לתנועת ההתנדבית והחודשת. עוד לפני זה גישה הזאת כבר היה דיון
במוסדות המכבי"א על הגיוס, והוחלט להטיל אה העזלה על החלקה לחייל של
מרכז המכבי"א. הידענו, אמכנו, פעולה טאומצת לחקם דערום הגיוס המקומיות
במניפיים, ונטאאים אהו בקשר מחמיד עם לשכת ההתנדביות והחילוי-המגויסים
מטעם הסוכנות. יחד עם זה, אנהנו מדגישים כי האוירנה הכללית האדישה שפודרת כיוון
גיטוב בפללו בעניין הגיוס, והקושי - הנובע מזה - להטיל כיוס מיכסות על
התנועות, מטל מקום, אנהנו נכונים לעשות אה המכסימות, ולעם זה, יש הכרת
באסטרות-המעולה, הווי-אומל: אמצעים כמפיים מהאימים סיוקצנו מטעם הסוכנות
לרשות התנועות, אשר לגילוי-המדע - הצעה, סתלקת ההתנדביות מהנר הצעתי-נוסח
שחילא להנהגות התנועות, שהעבודות על הנוסח ותצוה חיקונים אה טאמא
לחודק, ואח"כ למדעם אה גילוי-מדע. יש לציין שהמשתתפים האחרים חזרו
על הצעהם הנ"ל - זאמם בכל המקבולו.

ב"כ היפועל" מסרו, טאאלם כבר בהחילו גנדיקת-החברים בעניין הגיוס.

אשר למיכסה מיכסה ת' שרתוק, טאם אין טאם יכולת להתחייב - הרי צריך
לסמן אה מידה המפת שכל תנועה נחבעה לה, וכל תנועה צריכה לעמם אה המכסימות.

צנני עציבה
אל - סרובנסקי

א. ת. 37

זכרון-חברים

מישיבת ב"כ ארגוני הנוער והמפורס, ביום 12.12.44, בשעה 20.00 (8.00 בער) בניה הקהיל' בת"א

בזכותו כארבעים ששתמים; מטעם מחלקת ההתגייסות של הסוכנות היהודית, השתתפו - מה שרתוק, ד"ר פרידנבל וצינל; מטעם המכבי" - מהי אל. טרנובסקי.

הי' שרתוק דיבר על החשיבות והצורך בגיוס לחשיבת היהודים לנוחמת. בין שאר דבריו, הדגיש כי "ארגוני-הנוער ישטרו על עצמם לא בשטירה על הקיים, אלא במידת שלוי המביעה של העם; שום מנועה לא נמלטה עלי כבושים חדשים".
 ועוד אטר, שיש ויש אפשרות אפשרות למלא את החייל, והמטייע ביוגמא מנאם:
רק ב"הסחודות", רק במחוז תל-אביב, רק רווקים - ישכדי למלא יותר סברי-נדו
 אחת שלימחזי". הוא הדגיש שיש צורך לערוך מחוש מיקמד חברים בכל תנועה ולברוק מחוש את חיוני-המניוס. יש צורך, כמובן, למדטם גילוי-מזעה של תנועות הנוער למען הגיוס; וכן גם לשכט עצמ ביחס לנוער הכלמי-סאורגני.

הי' צינל הציג להטיל מיכסמ של מחוגסים לחייל על כל תנועה, עמי' המיווס:דלקטן: -

100	-	ה"מכבי" וה"מכבי-הצעיר"
100	-	ה"פועל"
40	-	"אלוצור"
30	-	דולמציין"
150	-	ה"נוער-הצעיר"
25	-	"המסנות העוליים"
100	-	"המיסטרם הצעיר"
25	-	"הטומר הצעיר"
25	-	בכני עקיבה"
20	-	"הצומים"
25	-	"שכטי חבו גיט"
25	-	"נורדוניה"
10	-	"הנוער הסרכסיסטי"

היו חלוסי-חברים בין הששתחמים במגישתם.

אני בין שאר דבריו, הדגשתי היטב את טאמזו הטלחמחיה של תנועה המכבי" אשר עשה כל מה שביכולתה ולמעלה מיכולתה לטען הגיוס, ואשר נכונה להידתם גמחטעם לתנוסת ההתגייסות הסחודשת. עוד לפני מה גישה הזאת כבר היה דיון במוסדות ה"מכבי" על הגיוס, והומלט להטיל את העוללה על המחלקה לחייל של מרכז המכבי". חידשנו, אמ-כן, פעולה מאומזה להקמט ועדה הגיוס המקומי-דת בכניסיה, ונמכאית אנו בקשר מתמיד עם לשכת ההתגייסות ומחייילים-התגייסיהם מטעם הסוכנות. ישר עם זה, אנונו סדגישית כי האווירה הכללית האדישה השוררת ביטוב בעללו בעניין הגיוס, והקושי - הנורע מזה - להטיל כיוס מיכסות על התנועות. מכל מקוט, אנונו בצרכים לעשות את המכסימום, ולשם זה, יש הכרה באסטרטגיות-מעולת, הנוי-אומרי: אמצעים כמטיים מתאימים שיוקצבו מטעם הסוכנו לרשות התנועות. אשר לגילוי-מזעה - הצעתי שמחלקת ההתגייסות מאבר הצעמנו שמישלה לתכנות התנועות, שהעבודנה על הנוסח והצעה, תיקוניט אט מסצובה לגחון, וצמי"כ למרטט את גלוי-מזעה. יש לגיין שהששתחמים האחרים תורו על הצעהם הנ"ל - ואמנט הכל נקבלו.

ב"כ היטועל" מסרו, שאולם כבר התחילו בגדיקת-החברים בעניון הגיוס. אשר למיכסמ טיכמ הי' שרתוק, לאט אין מהם יכולת להתחייג - חרי צריך לטמן את מידת הממם שכל תנועה נחבעה לה, וכל תנועה צריכה לעשה את המכסימוס

ברוכה המכבי
 אל. טרנובסקי

מגמות של צבאיות ב"מכבי" ארץ-ישראל

מתוך: ד. איש-שלוס, התפתחות המרות על ארגון ההגנה 1928 - 1936

עבודת גמר לתואר מוסמך בחוג ליהדות זמננו, האוניברסיטה העברית

ב. תנועות וארגונים עם אוריינטציה צבאית

החל מהמחצית השנייה של שנות העשרים, החל בארגוני נוער וספורט תהליך של אמוץ מתכונת פעילות בשטח העשייה הצבאית או הצבאית למחצה. תהליך שהתעצם אחרי מאורעות תרפ"ט. הקיטוב הפוליטי בהוויה היישובית של שנות ה-30, לא פסח על ארגוני הנוער והספורט. הארגונים היו מזוהים עם מפלגות ותנועות פוליטיות. פועל יוצא מכך הוא שכל ארגון הגדיר עצמו כתומך באחד משני ארגוני ה"הגנה", שהתקיימו אחרי הפילוג ב-1931. עם זאת, לא רתמו עצמם למרותם של ארגוני ה"הגנה". עצמאותם נשמרה בהקפדה. כל אחד מהארגונים קיים פעילות צבאית גבולית, פעילות שעצמתה גברה במהלך שנות ה-30.¹

בנוסף לארגוני הנוער והספורט, שהיו ארגונים ארציים ורבי היקף, היו ארגונים שקמו על רקע אידיאולוגי, אשר הפך הצבאי היה דומיננטי בהם (לא תמיד בלעדיו). הוקמו גם "ארגוני הגנה מקומיים" שחלקם קדמו ל"הגנה", ארגונים שקמו על רקע ביקורת על ה"הגנה" ועל ההגמוניה של תנועת העבודה בה.

כל הארגונים הללו, לבד מעיסוקם המתמיד בקטגוריות צבאיות-רעיוניות ופרקטיות, היו בעלי גוון פוליטי מוגדר ולקחו חלק במשחק הכוחות המפלגתי בישוב. עובדה שהיתה מכשול בתהליך הטלת מרות יישובית כוללת, על הכוח הצבאי הנבנה.

ארגוני נוער וספורט

ה"מכבי" - הדגשת התפקיד הלאומי צבאי של "מכבי"

"מכבי"- תנועת ספורט יהודית ציונית, ראשיתה בתנועות הספורט היהודיות שנוסדו בקושטא 1894. ב-1921 נערך בקרלסבד, צ'כיה, קונגרס היסוד של הסתדרות עולמית "מכבי". המטרה היתה עידוד יהודים לעסוק בפיתוח הגוף, לפתח ספורט ייצוגי יהודי בספורט הבינלאומי. בארץ נוסדה אגודת הספורט הראשונה "ראשון לציון" ביפו ב-1906, וממנה מתחיל סיפורה של "מכבי" א"י. ב-1911 נוסדה הסתדרות "מכבי" א"י כארגון גג של כל אגודות "מכבי" בארץ.

¹. התברר בארגונים המדברים היתה מגיל 17 ואילך. רק בבית"ר הוקמו ב-1928 גודי נוער מגיל 13.

ב 1910- הוקם ב"מכבי" יפו תא הגנה כדי להגן על תושבי נווה צדק ונווה שלום מפני התנכלויות של "פרחחי הערבים". חברי התא היו מתאמנים "בקליעה למטרה, בהאבקות ובשאר תרגילי כוח".²

בעת מלחמת העולם, יזמה וארגנה "מכבי" הקמת קבוצה מחתרתית שמטרתה הייתה הגנה על תל-אביב מפני פורעים ערביים. הקבוצה עברה אימוני נשק, הארגון הספורטיבי שימש כיסוי לפעולות אלה.³

כיוון שב"מכבי" לא נערך מפקד של חברים, הנתונים המספריים על חבריה נסמכים על התכתובות. במכתב למזכיר הראשי של ממשלת ארץ-ישראל מ- 4.5.1931 מצוין כי ב"מכבי" יש 3000 חברים. במכתב של נ. חת לד.בן-גוריון מחודש מאי 1939 נקוב מספר החברי ב"מכבי" כ-6000 חברים.⁴

למרות ש"מכבי" הגדירה עצמה כתנועה בלתי מפלגתית, היו לה אמביציות להשפעה בשטח המדיני. כשהחלה התארגנות כנסת ישראל לאחר הכיבוש הבריטי, התמודדה "מכבי" בבחירות לאסיפת הנבחרים הראשונה ב 1920, וזכתה לייצוג של ציר אחד. בבחירות לאסיפות הנבחרים השניה והשלישית, לא התמודדה "מכבי". באסיפת הנבחרים הרביעית ב 1944 התמודדה "מכבי" וזכתה לייצוג של 5 צירים. ב- 1939 פנה יו"ר "מכבי" ישראל אל יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית ד. בן-גוריון בכתב כדי שישתפו את "מכבי" במוסדות בהם נקבעות עמדות:

"פונה אני אליך בתפקידי של יושב ראש הסתדרות המכבי בארץ ישראל.

הסתדרותינו אף פעם לא נדחקה להשתתף במוסדות בהם נידונה ונקבעת עמדת הישוב בשאלות שונות, אם כי אף פעם גם לא חשבו לנכון שאין משתפים אותנו בזה, נדמה לי - שתוף כזה יכול היה להיות רק לטובת הענינים."⁵

בשנות ה-30 גברה התפישה של מרכזיות התפקידים הלאומיים של "מכבי". ב'ו' כסלו תר"ץ (4.4.1930) הציע היו"ר, אביעזר ילין,⁶ תקנון ל"מכבי" ישראל. בסעיף המטרות של הארגון נאמר: "המטרה: התפתחות גופנית ורוחנית של הנוער העברי, חיזוק ההכרה הלאומית הבלתי מפלגתית והרצון הלאומי, ארגון הנוער העברי לגוש מאוחד בעל משמעת, סדר ודייקנות."⁷

² זכרונות יוסף יקותיאל, מגולה לגאולה, המכביה הראשונה, החוברות מצויות בספריית ארכיון "מכבי".

³ י.שחורי, עורד, ההגנה בת"א, עמ' 17, זכרונות שושני.

⁴ המכתב למזכיר הראשי פורסם ב- ה"מכבי", ירחון לעניני החנוך הגופני ירושלים תרצ"א (ספטמבר 1931) ארכיון "מכבי" 5-8 מיכל 135. מכתבו של נ. חת. קאה ההערה למטה.

⁵ אצ"מ s44/147 מכתב של נחום חת, יו"ר "מכבי" מיום 15.5.39

⁶ אביעזר ילין, בנו של דוד ילין מעסקני הישוב הבולטים מטעם החוגים האזרחיים, חבר הנהלת הוועד הלאומי מיום

באפריל 1933, מסכת אורי נדב מבכירי מנהיגי "מכבי" ישראל בחוזר את "המכבייה"⁸, בין היתר

כתב:

"עם המכבייה חרגנו מתוך הגבולות הצרים שהיינו כלואים בהם, היא גם פתחה לפנינו את שערי-העתיד בזה שהפגינה את כוחה הכביר לעינינו וציוותה שנהיה התנועה הלאומית של הנוער העברי, תנועה שמוטלים עליה עוד הרבה תפקידים חשובים, חוץ משיפור ופיתוח הגוף. להיות במלוא-ההכרה מה שמחייב אותנו השם "מכבי" - התנועה הלאומית לשחרורו של העם העברי, ה"סוקול" העברי?" [הדגשה שלי ד.א.]

בועידת "מכבי" בתשרי תרצ"ד (ספטמבר 1933) התקבלו עקרונות לפעולת "מכבי" איי:

" רעיון כלל ישראל ואחריות לאומית כללית ומשותפת הנהו יסוד ההכרה של תנועת ה"מכבי".

ב. הכרחי עתה יותר מאשר בכל זמן אחר, להעביר לפני עיני המכבי את מצבו החיצוני הרצוי של הישוב ואת אחריותו לגורל כל עם ישראל. מתוך הכרה זו צריך לכוון את ההכשרה הגופנית ואת החינוך הספורטיבי ולהעמיד במרכז החינוך המוסרי את הדרישות של משמעת ונכונות תמידיות.

ג. בד בבד עם הפעולה הספורטיבית יבצע המכבי פעולה חינוכית מתמדת ושיטתית כדי להגביר ולהעמיק אצל חבריו את הכרת האחריות הלאומית, הכרת מצב היהדות ומצב הישוב. ההכרה הלאומית הזאת צריכה לעמוד אצלם במרכז חייהם, ולכוון את כל פעולותיהם.¹⁰

התרגום של ההחלטות היה הכנסת "הספורט השימושי" לטרמינולוגיה של הפעילות ה"מכבית". מאחורי המושג, עומדת התפישה שתפקיד "מכבי" להכשיר את הנוער העברי לתפקידי הצבא, תוך כדי שמירת מסגרת ליגלית של התנועה. דהיינו, מערכת אימונים של כל המקצועות הצבאיים, להוציא אימוני נשק חס. ההנחה הייתה שאימוני נשק הם רק חלק קטן מהידע הצבאי והקנייתו אינה דורשת זמן רב. לעומת זאת ההכשרה הנפשית של החייל, ההכנה הגופנית ולמידת מקצועות הצבא האחרים החל מקשר וכלה בטיס הם העיקר. את אלה אפשר להקנות לנוער בגלוי. הייחוד

הקמתו. אביעזר ילין לבד מפעילותו ב"מכבי", היה ממייסדי הסתדרות המורים ומנהיגה במשך שנים רבות.
7. ארכיון תנועת ה"מכבי", (להלן ארכיון "מכבי"). סימול 12-1 חטיבה מכבי ישראל, מיכל 1, תקנות. (להלן ארכיון מכבי)
8. "המכבייה" - אולימפידת הספורט היהודי - ה"מכבייה" הראשונה ת"א ב 1930, ה"מכבייה" השניה ת"א - 1935.
9. ארכיון "מכבי" חטיבה מכבי ישראל, מיכל 1 תיק 11-1. אורי נדב בעת ההיא מבכירי המנהיגים של "ארגון ב", שני לא. תהומי מפקד הארגון. ה"סוקול" - נץ, אגודת נוער צ'כית, שהייתה חלק במאבק על הלאומיות הצ'כית. תחילתה בשנות השישים של המאה ה-19. ראה אנציקלופדיה, ערך צ'כוסלובקיה - חינוך-הסטוריה.
10. ארכיון "מכבי", חטיבה "מכבי" איי, מיכל 5 סימול 1-94 פרטקול מיום 7.9.33. ההחלטות מצוטטות פעם נוספת בחוזר 11/39 24.4.39 שם 1.25 מיכל 6.

של "מכבי", המאפשר לו להקים את גרעין הצבא העברי, הוא היותו תנועה לאומית המנותקת מרעיונות "זרים" המבוטאים ע"י תנועת העבודה: סוציאליזם, מלחמת מעמדות וכיו"ב. המטרה ארוכת-הטווח: "התכנית שלנו לתמיד תהיה מליציה עממית שכל איש בריא ואולי גם אישה- עד גיל ידוע יהיו חברים בה .." מליציה זו היא חיונית מפני: "... גם אחר כך במסגרת מדינה . לא יהיה ביכולתנו הכספית להחזיק באופן קבוע כוחות גדולים כגודל הסכנה שבה אנו נתונים. ואסור לנו להעלם [כך במקור] מהצד השלילי של חיי הבטלה והצבאיות אשר בצבא..." תנועת ה"מכבי" צריכה להקים את התשתית ולקיימה מפני שהיא תנועה לאומית בלתי מפלגתית העוסקת בהכשרת "נפש בריאה בגוף בריא".

..כבר בזמן המאורעות בשנת 1929 היה ברור שאין ה"הגנה" יכולה לבוא בחשבון של

ערובות רציניות לביטחון החיים והרכוש...

תהום רובצת ואין כל התאמה בין גודל הסכנה שמאימת עלינו ובין עניות הכשרתנו להגנה. [ההדגשה במקור] יצירת כוח עברי - ובהקדם האפשרי היא איפה תפקיד השעה... ארגון ה"הגנה" שלנו אינו מספיק למטרה זו. בגלל היותו סודי ופעולותיו נעשות בסתר גמור ... אינו יכול לתת לחבריו את כל ההכשרה הדרושה - בהכרח נאלץ הוא להסתפק בהכשרה מועט שבמועט ההכרחי וגם זה בצורה דלה ומצומצמת..

אם יש תפקיד שאפשר לכנות התפקיד בהא הידיעה של ה"מכבי" - הרי זה להיות נושא הרעיון של הספורט השימושי ומגשימו.. המכבי ראוי לתפקיד זה כי ה"מכבי" הוא הסתדרות הלאומית של הנוער העברי, בלתי מפלגתית, המאחדת בקרבה בארץ ובתפוצות הגולה הנוער העברי שכתב על דגלו נפש בריאה בגוף בריא, נאמנות לעם בלי

לוי של רעיונות אחרים בלי עבודת אלוהים אחרים.¹¹

התפישה הסמי-צבאית של "מכבי", שתחילתה "הספורט השימושי", הביאה בתחילת 1939 להקמת זרוע בעלת אופי צבאי מודגש "משמר המכבי". בתקנות הארגון נקבע כי: ה"משמר" יהיה מיוסד על המינוי והפקודת, הריבונות על ה"משמר" בידי מרכז המכבי.¹² תפקידו של "משמר המכבי" להקנות לחברי "מכבי" הכשרה הגנתית, להקים את הכוח היהודי בא"י :

"תפקידנו לרכז את המכבים בשורותינו ואחר כך לרכז את הקרובים לנו סביבנו שיתאימו ליצירת הכוח היהודי הדרוש לנו כיום, כשארגונים גדולים אורבים לנו.... ומי יודע אם לא תגיע המלחמה לארץ ואז תחת פיקוח המוסדות היישוביים נצטרך לעמוד

¹¹ תזכיר על הספורט השימושי וה"מכבי", התזכיר אינו נושא תאריך. לפי הקשרו אני מניח כי נכתב בסוף 1936 או תחילת 1937, ארכיון "מכבי" חטיבת "מכבי" ישראל, מיכל 1, תיק 1-11. "אלוהים אחרים..." - הכוונה לאידאולוגיה הסוציאליסטית של תנועת העבודה. נכרת השפעת הייחוד נס" הרביזיוניסטי.

בשורות לכן עלינו להקנות ידיעות לחברי המשמר, לרכז את מרבית הנוער הלאומי במשמר.... השורה אינה יכולה לרכז את כל האנשים. לנו יש מדריכים, ונוכל להוריד מעשר מהפעולה הכללית לברכת הישוב והמשמר....¹³

יש גם ראייה אמביציונית יותר של "משמר המכבי": "המשמר צריך להיות עצמאי ובמקצת רצון אפשר לתפוש את המקום הראשון בארץ ואפילו לשלוט בה. עלינו לתדול להיות ניטרליים כפי שהיינו עד היום"¹⁴.

"מכבי" בארגון ב'

"מכבי" הצהיר לאורך כל התקופה על היותו תנועה ללא גוון פוליטי. במציאות של הישוב הייתה "מכבי" ממוקמת בצד הימני של המפה הפוליטית. גם כתנועה כלל יהודית, הייתה מזוהה עם הציונים הכלליים. "חלוקת הכוחות בציונות: בידינו החלוץ, בידי הכלליים - המכבי"¹⁵. בארץ הייתה השפעה רבה להלך הדעת הרביזיוניסטי בכל הקשור לויכוח שבין תנועת העבודה לצה"ר.¹⁶ אי שביעות הרצון ממעמדה המכריע של ההסתדרות ב"הגנה" היו מהגורמים המכריעים להצטרפות חברי "מכבי" ל"ארגון ב'":

"אחרי המאורעות התחלתי להתעניין יותר בענייני ה"הגנה". טענתי כי ה"הגנה" מנוצלת למטרות פוליטיות. היו משתמשים בה בימי בחירות לטובת ההסתדרות. באסיפות חברי השורה, היו רחל ינאית, ד. בן גוריון ואידלסון, נואמים לפניהם כי הם שליחי המפלגה ואבנגרד למהפכה הסוציאליסטית. מצד שני ראיתי כי מרחיקים מה"הגנה" מומחים להגנה, קצינים לשעבר וכדומה, בגלל שאינם נאמנים להסתדרות..."¹⁷ הפרישה של חברי "מכבי" מ"הגנה" והצטרפותם לארגון ב', לפחות בסניפים העירוניים, הייתה כוללת. גם הפגישה של הוועד הלאומי עם מרכז "מכבי" והנהגת הציונים הכלליים, עליה הוחלט בשיתוף מרכז ה"הגנה", לא היה בה למנוע את פרישת חברי "מכבי".¹⁸

¹² שם, חוזר מס' 111.39 מה 24.4.1939 חטיבה "מכבי" ישראל, מיכל 6 25-1

¹³ שם, תיק פרוטקול מהוועידה הארצית, נובמבר 1939, חטיבה "מכבי" ישראל סימול 11-1. מעניין כי בראש משמר המכבי עמד א. תהומי מי שהיה מפקד ארגון ב'.

¹⁴ שם.

¹⁵ ארכיון מורשת בן גוריון, יומן בן גוריון 7.10.34 הכוונה ל"הברית העולמית של הציונים הכלליים" נוסדה ביוני 1931. איגדה את כל סיעות "הציונות הכללית". בארץ לא הייתה שייכת "מכבי" למפלגה. היו לה אמביציות פוליטיות משל עצמה.

¹⁶ שם, יומן בן גוריון 31.3.31 "במכבי גוברת עכשיו ההשפעה הרוזיוניסטית... אביעזר ילן התפטר מהנשיאות מפני הרוחות הרוזיוניסטיות...".

¹⁷ א.ת.ה, עדות אורי דב, 53-66

¹⁸ ארכיון ציוני מרכזי, (להלן אצ"מ) ארכיון בן צבי חטיבה A 116 תיק 64. מזכר בכתב יד של דב הוז לי. בן-צבי.

"מכבי" הפך לעורף גיוס של ארגון ב' ומסגרת לפעילות ליגלית של הארגון. חברי ארגון ב' קבלו פנקסי חבר של "מכבי" כדי לספק כיסוי לפעילותם בארגון.¹⁹ המכבייה ב 1932, שמשה כר נרחב לפעולות גיוס של העולים החדשים שבאו במסגרתה לארגון ב'.²⁰ חבריט שלא היו אנשי ארגון ב' הודחו מתפקידיהם ב"מכבי".

"ב 1935 משהגעתי למסקנה שארגון ב' אינו לפי רוחי - עזבתיו. הייתי אז מפקד ספורטיבי של מכבי - למעשה היו אז אנשי מכבי כולם אוהדי או פעילי ארגון ב'. כיוון שהתנגדתי לקו - נאלצתי לעזוב את "מכבי"..."²¹

¹⁹ א.ת.ה ראה עדות אורי נדב לעיל, עדויות - עדות אלרועי - קירשנבוים יעקב. סימול ראשי 5.18 עדות אפל יחונתן 5-38. דוד ניב, במערכות האצ"ל, חלק ראשון, עמ' 174.

²⁰ א.ת.ה, סימול ראשי 53-75, עדות אחיטוב אברהם.

²¹ א.ת.ה, עדות יוסף בר-נון, 96-45, 11.1.

לזכרם של אלה שאינם

ארנסט וייגלר ז"ל

יליד וינה וחבר הכוח וינה בשחיה ובכדורמים. מאמן בעל חוש חינוכי רב ובעל יכולת הדרכתית יוצאת מגדר הרגיל. עלה לארץ ב-1932 לאחר המכביה הראשונה. הקים קבוצת שחיה במכבי ת"א ולאחר מכן עבר למכבי חיפה. נחשב כמניח היסודות האירופיים בספורט השחיה בארץ. מילא תפקידים אחראיים ומרכזיים במכבי חיפה ובמרכז המכבי. נפטר ביום כ"ו תמוז תרצ"ח (1938) לאחר מחלה ממארת קצרה. כאלופיות הראשונות בשחיה הוענק גביע על שמו לקבוצה האלופה.

מגי רונאל-רונבלט ז"ל

נולד ב-1908 באוסטריה. משחרותו חבר הכוח וינה. הצטיין במיוחד כשחקן כדורמים ואף הופיע 28 פעם בנבחרת הלאומית האוסטרית. עלה ארצה ב-1933. שחקן מכבי חיפה ונבחרת ישראל בכדורמים עד 1940 ולאחר מכן הקפטן שלה. שופט כדורמים בינלאומי מ-1931. נפטר בחיפה ב-1972.

זיגי מאייר ז"ל

נולד בווינה ב-1914. עלה לארץ ב-1939. היה פעיל בקבוצת הכדורמים של מכבי חיפה. נפטר ביום הולדתו ה-61 ב-1975 בחיפה.

פרנצי בק ז"ל

נולד ב-1912 באוסטריה. מ-1921 שחקן כדורמים ושחיין בהכוח וינה. ב-1931 הופיע בנבחרת אוסטריה. עבר לצ'כיה והופיע 25 פעם בנבחרת עם יוון, מצרים ולבנון. נפטר ב-1974 בחיפה.

אדם טיבור ז"ל

נולד ב-1918 למשפחה יהודית אצילה בהונגריה. ספורטאי נלהב. מנעוריו יצג את הונגריה בתחרויות שחיה לאומיות בהצלחה. עלה לארץ בימי המכביה הראשונה ונכנס מיד לשורות פעילי המכבי בחיפה. הצטיין בשחיה ובכדורמים. שאף להיות איש מדע ונכנס לאוניברסיטה בירושלים ללמוד כימיה ובוטניקה. בשנת לימודיו הרביעית התנדב לגדוד העברי ליחידה לוחמת. ב-1944 לקח חלק בקרבות באיטליה, הועבר לשרות בצפון-מערב אירופה ושם נהרג ב-1945 והוא בן 27 בלבד.

שלם מאונטר ז"ל

נולד ב-1923 בפרג בצ'כיה. היה פעיל במועדון הגיבור פרג ועלה לארץ ב-1939. היה שחקן כדורמים במכבי חיפה ולאחר מכן היה מאמן לצידו של איזיה. נפטר ב-1964 משבץ לב בעת משחק ליגה בכדורגל של מכבי חיפה.

יצחק ואפרים ביגר ז"ל

יצחק (נולד ב-1918) ואפרים (1925), ילידי הארץ, שניים מ-8 אחים ש-7 מהם פעלו במכבי חיפה, ייצגו את מכבי חיפה ונבחרת ארץ ישראל בכדורמים. יצחק הצטיין כשוער בנבחרת למעלה מ-10 שנים. הצטיין גם כשוער הוקי ונפל מידי צלף בפרוץ מלחמת השחרור. אפרים נספה בתאונת עבודה בנמל חיפה ב-1957.

רוברט גרוסמן ז"ל

נולד בווינה. ב-1918. חבר מועדון הכוח וינה. עלה לארץ ב-1936. שחקן כדורמים מצטיין בקבוצה המפורסמת של גורג פלש וחבריו וכן שחיין בפרוס מלחמת העולם השנייה התגייס לפלוגות המכבי. במלחמת השחרור לחם כרב-סרן בחטיבת אלכסנדרוני ולאחר מכן שירת בצבא קבע בדרגת סגן-אלוף. עבד במפעלי ים המלח ונפטר ממחלה קשה ב-1965.

יהושע סבובודה ז"ל

נולד ב-1906 בצ'כיה. היה פעיל ב"הגיבור" פרג ועלה לארץ ב-1939. מיום עלייתו היה פעיל במכבי חיפה בכדורמים ושחיה, עד יום פטירתו ב-1965.

זכרם של אלה שאינם
המתחיי

הסתדרות "מכבי" ארץ-ישראל
המרכז ועדת הגיוס

תל-אביב, י"ד תשרי תש"ב
5.10.1941

לכל אגודות "מכבי"

ח.נ.

הנדון: עניני הגיוס

א. בהתאם להחלטות מרכז "מכבי" בקשר עם שאלת הגיוס בכלל ולפלוגת ה"מכבי" כפוש, הנכם מתבקשים בזה להגשים את ההחלטה בענין הפסקת פעולתם הספורטיבית של החברים בגיל הגיוס. התאריך האחרון להוצאת הספורטאים שבגיל הגיוס מקבוצותיהם השונות, נקבע ליום 1.11.1941

ב. כ"כ לועדת הגיוס המקומית

לאחר מו"מ ממושך עם המחלקה המדינית של הנהלת הסוכנות, הוסכם שמרכז "מכבי" ישגר כ"כ לועדות גיוס הצבוריות בכל מקום ומקום. אי לזאת עליכם להודיענו מיד את שם מועמדיכם לתפקיד הנ"ל.

בכרכת המכבי

מרכז "מכבי" א"י
ועדת הגיוס

אנ/דפ

מגמות של צבאיות ב"מכבי" ארץ-ישראל

מתוך : ד. איש-שלום, התפתחות המרות על ארגון ההגנה 1928 - 1936

עבודת גמר לתואר מוסמך בחוג ליהדות זמננו, האוניברסיטה העברית

ב. תנועות וארגונים עם אורינטציה צבאית

החל מהמחצית השנייה של שנות העשרים, החל בארגוני נוער וספורט תהליך של אמוץ מתכונת פעילות בשטח העשייה הצבאית או הצבאית למחצה. תהליך שהתעצם אחרי מאורעות תרפ"ט. הקיטוב הפוליטי בהוויה היישובית של שנות ה-30, לא פסח על ארגוני הנוער והספורט. הארגונים היו מזוהים עם מפלגות ותנועות פוליטיות. פועל יוצא מכך הוא שכל ארגון הגדיר עצמו כתומך באחד משני ארגוני ה"הגנה", שהתקיימו אחרי הפילוג ב-1931. עם זאת, לא רתמו עצמם למרותם של ארגוני ה"הגנה". עצמאותם נשמרה בהקפדה. כל אחד מהארגונים קיים פעילות צבאית גבולית, פעילות שעצמתה גברה במהלך שנות ה-30.¹

בנוסף לארגוני הנוער והספורט, שהיו ארגונים ארציים ורבי היקף, היו ארגונים שקמו על רקע אידיאולוגי, אשר הפך הצבאי היה דומיננטי בהם (לא תמיד בלעדיו). הוקמו גם "ארגוני הגנה מקומיים" שחלקם קדמו ל"הגנה", ארגונים שקמו על רקע ביקורת על ה"הגנה" ועל ההגמוניה של תנועת העבודה בה.

כל הארגונים הללו, לבד מעיסוקם המתמיד בקטגוריות צבאיות-רעיוניות ופרקטיות, היו בעלי גוון פוליטי מוגדר ולקחו חלק במשחק הכוחות המפלגתי בישוב. עובדה שהיתה מכשול בתהליך הטלת מרות יישובית כוללת, על הכוח הצבאי הנבנה.

ארגוני נוער וספורט

ה"מכבי" - הדגשת התפקיד הלאומי צבאי של "מכבי"

"מכבי"- תנועת ספורט יהודית ציונית, ראשיתה בתנועות הספורט היהודיות שנוסדו בקושטא 1894. ב-1921 נערך בקרלסבד, צ'כיה, קונגרס היסוד של הסתדרות עולמית "מכבי". המטרה היתה עידוד יהודים לעסוק בפיתוח הגוף, לפתח ספורט ייצוגי יהודי בספורט הבינלאומי. בארץ נוסדה אגודת הספורט הראשונה "ראשון לציון" ביפו ב-1906, וממנה מתחיל סיפורה של "מכבי" א"י. ב-1911 נוסדה הסתדרות "מכבי" א"י כארגון גג של כל אגודות "מכבי" בארץ.

¹. החברות בארגונים המזוברים היתה מגיל 17 ואילך. רק בבית"ר הוקמו ב-1928 גדודי נוער מגיל 13.

ב-1910 הוקם ב"מכבי" יפו תא הגנה כדי להגן על תושבי נווה צדק ונווה שלום מפני התנכלויות של "פרחחי הערבים". חברי התא היו מתאמנים "בקליעה למטרה, בהאבקות ובשאר תרגילי כוח".²

בעת מלחמת העולם, יזמה וארגנה "מכבי" הקמת קבוצה מחתרתית שמטרתה הייתה הגנה על תל-אביב מפני פורעים ערביים. הקבוצה עברה אימוני נשק, הארגון הספורטיבי שימש כיסוי לפעולות אלה.³

כיוון שב"מכבי" לא נערך מפקד של חברים, הנתונים המספריים על חבריה נסמכים על התכתבויות. במכתב למזכיר הראשי של ממשלת ארץ-ישראל מ-4.5.1931 מצוין כי ב"מכבי" יש 3000 חברים. במכתב של נ. חת לד.בן-גוריון מחודש מאי 1939 נקוב מספר החברי ב"מכבי" כ-6000 חברים.⁴

למרות ש"מכבי" הגדירה עצמה כתנועה בלתי מפלגתית, היו לה אמביציות להשפעה בשטח המדיני. כשהחלה התארגנות כנסת ישראל לאחר הכיבוש הבריטי, התמודדה "מכבי" בבחירות לאסיפת הנבחרים הראשונה ב-1920, וזכתה לייצוג של ציר אחד. בבחירות לאסיפות הנבחרים השניה והשלישית, לא התמודדה "מכבי". באסיפת הנבחרים הרביעית ב-1944 התמודדה "מכבי" וזכתה לייצוג של 5 צירים. ב-1939 פנה יו"ר "מכבי" ישראל אל יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית ד.בן-גוריון בכתב כדי שישתפו את "מכבי" במוסדות בהם נקבעות עמדות:

"פונה אני אליך בתפקידי של יושב ראש הסתדרות המכבי בארץ ישראל.

הסתדרותנו אף פעם לא נדחקה להשתתף במוסדות בהם נידונה ונקבעת עמדת הישוב בשאלות שונות, אם כי אף פעם גם לא חשבו לנכון שאין משתפים אותנו בזה, נדמה לי - שתוף כזה יכול היה להיות רק לטובת העניינים."⁵

בשנות ה-30 גברה התפישה של מרכזיות התפקידים הלאומיים של "מכבי". ב'ו' כסלו תר"ץ (4.4.1930) הציע היו"ר, אביעזר ילין,⁶ תקנון ל"מכבי" ישראל. בסעיף המטרות של הארגון נאמר: "המטרה: התפתחות גופנית ורוחנית של הנוער העברי, חיזוק ההכרה הלאומית הבלתי מפלגתית והרצון הלאומי, ארגון הנוער העברי לגוש מאוחד בעל משמעת, סדר ודייקנות."⁷

² זכרונות יוסף יקותיאל, מנולה לגאולה, המכביה הראשונה, החוברות מצויות בספריית ארכיון "מכבי".

³ י.שחורי, עורך, ההגנה בת"א, עמ' 17, זכרונות שושני.

⁴ המכתב למזכיר הראשי פורסם ב-"מכבי", ירחון לענייני החנוך הגופני ירושלים תרצ"א (ספטמבר 1931) ארכיון "מכבי" 5-8 מיכל 135. מכתבו של נ. חת ראה ההערה למטה.

⁵ אצ"מ 44/147 s מכתב של נחום חת, יו"ר "מכבי" מיום 15.5.39

⁶ אביעזר ילין, בנו של דוד ילין מעסקני הישוב הבולטים מטעם החוגים האזרחיים, חבר הנהלת הוועד הלאומי מיום

באפריל 1933, מסכם אורי נדב מבכירי מנהיגי "מכבי" ישראל בחוזר את "המכבייה"⁸, בין היתר כתב:

"עם המכבייה חרגנו מתוך הגבולות הצרים שהיינו כלואים בהם, היא גם פתחה לפנינו את שערי-העתיד בזה שהפגינה את כוחה הכביר לעינינו וציוותה שנהיה התנועה הלאומית של הנוער העברי, תנועה שמוטלים עליה עוד הרבה תפקידים חשובים, חוץ משיפור ופיתוח הגוף. להיות במלוא-ההכרה מה שמחייב אותנו השם "מכבי" - התנועה הלאומית לשחרורו של העם העברי, ה"סוקול" העברי?" [הדגשה שלי ד.א.]

בועידת "מכבי" בתשרי תרצ"ד (ספטמבר 1933) התקבלו עקרונות לפעולת "מכבי" א"י:
" רעיון כלל ישראל ואחריות לאומית כללית ומשותפת הנהו יסוד ההכרה של תנועת ה"מכבי".

ב. הכרחי עתה יותר מאשר בכל זמן אחר, להעביר לפני עיני המכבי את מצבו החיצוני הרצוי של הישוב ואת אחריותו לגורל כל עם ישראל. מתוך הכרה זו צריך לכוון את ההכשרה הגופנית ואת החינוך הספורטיבי ולהעמיד במרכז החינוך המוסרי את הדרישות של משמעת ונכונות תמידית.

ג. בד בבד עם הפעולה הספורטיבית יבצע המכבי פעולה חינוכית מתמדת ושיטתית כדי להגביר ולהעמיק אצל חבריו את הכרת האחריות הלאומית, הכרת מצב היהדות ומצב הישוב. ההכרה הלאומית הזאת צריכה לעמוד אצלם במרכז חייהם, ולכוון את כל פעולותיהם.¹⁰

התרגום של ההחלטות היה הכנסת "הספורט השימושי" לטרמינולוגיה של הפעילות ה"מכבית". מאחורי המושג, עומדת התפישה שתפקיד "מכבי" להכשיר את הנוער העברי לתפקידי הצבא, תוך כדי שמירת מסגרת ליגלית של התנועה. דהיינו, מערכת אימונים של כל המקצועות הצבאיים, להוציא אימוני נשק חם. ההנחה הייתה שאימוני נשק הם רק חלק קטן מהידע הצבאי והקנייתו אינה דורשת זמן רב. לעומת זאת ההכשרה הנפשית של החייל, ההכנה הגופנית ולמידת מקצועות הצבא האחרים החל מקשר וכלה בטיס הם העיקר. את אלה אפשר להקנות לנוער בגלוי. הייחוד

הקמתו. אביעזר ילין לבד מפעילותו ב"מכבי", היה ממייסדי הסתדרות המורים ומנהיגה במשך שנים רבות.

⁷ ארכיון תנועת ה"מכבי", (להלן ארכיון "מכבי"). סימול 12-1 חטיבה מכבי ישראל, מיכל 1, תקנות. (להלן ארכיון מכבי)

⁸ "המכבייה" - אולימפיאדת הספורט היהודי - ה"מכבייה" הראשונה ת"א ב 1930, ה"מכבייה" השנייה ת"א - 1935.

⁹ ארכיון "מכבי" חטיבה מכבי ישראל, מיכל 1 תיק 11-1. אורי נדב בעת ההיא מבכירי המנהיגים של "ארגון ב",

שני לא. תהומי מפקד הארגון. ה"סוקול" - נץ, אגודת נוער ציכית, שהייתה חלק במאבק על הלאומיות הציכית. תחילתה בשנות השישים של המאה ה-19. ראה אנציקלופדיה, ערך ציכוסלובקיה - חינוך - הסטוריה.

¹⁰ ארכיון "מכבי", חטיבה "מכבי" א"י, מיכל 5 סימול 94-1 פרוטוקול מיום 7.9.33. ההחלטות מצוטטות פעם נוספת בחוזר 11/39 24.4.39 שם מיכל 6.

של "מכבי", המאפשר לו להקים את גרעין הצבא העברי, הוא היותו תנועה לאומית המנותקת מרעיונות "זרים" המבוטאים ע"י תנועת העבודה: סוציאליזם, מלחמת מעמדות וכיו"ב. המטרה ארוכת-הטווח: "התכנית שלנו לתמיד תהיה מליציה עממית שכל איש בריא ואולי גם אישה- עד גיל ידוע יהיו חברים בה .." מליציה זו היא חיונית מפני: "... גם אחר כך במסגרת מדינה . לא יהיה ביכולתנו הכספית להחזיק באופן קבוע כוחות גדולים כגודל הסכנה שבה אנו נתונים. ואסור לנו להעלם [כך במקור] מהצד השלילי של חיי הבטלה והצבאיות אשר בצבא..". תנועת ה"מכבי" צריכה להקים את התשתית ולקיימה מפני שהיא תנועה לאומית בלתי מפלגתית העוסקת בהכשרת "נפש בריאה בגוף בריא".

..כבר בזמן המאורעות בשנת 1929 היה ברור שאין ה"הגנה" יכולה לבוא בחשבון של ערובות רציניות לביטחון החיים והרכוש...

תהום רובצת ואין כל התאמה בין גודל הסכנה שמאיימת עלינו ובין עניות הכשרתנו להגנה. [ההדגשה במקור] יצירת כוח עברי - ובהקדם האפשרי היא איפה תפקיד השעה... ארגון ה"הגנה" שלנו אינו מספיק למטרה זו. בגלל היותו סודי ופעולותיו נעשות בסתר גמור ... אינו יכול לתת לחבריו את כל ההכשרה הדרושה - בהכרח נאלץ הוא להסתפק בהכשרה מועט שבמועט ההכרחי וגם זה בצורה דלה ומצומצמת.. אם יש תפקיד שאפשר לכנות התפקיד בהא הידיעה של ה"מכבי" - הרי זה להיות נושא הרעיון של הספורט השימושי ומגשימו.. המכבי ראוי לתפקיד זה כי ה"מכבי" הוא הסתדרות הלאומית של הנוער העברי, בלתי מפלגתית, המאחדת בקרבה בארץ ובתפוצות הגולה הנוער העברי שכתב על דגלו נפש בריאה בגוף בריא, נאמנות לעם בלי לזיזתו של רעיונות אחרים בלי עבודת אלוהים אחרים.¹¹

התפישה הסמי-צבאית של "מכבי", שתחילתה "הספורט השימושי", הביאה בתחילת 1939 להקמת זרוע בעלת אופי צבאי מודגש "משמר המכבי". בתקנות הארגון נקבע כי: ה"משמר" יהיה מיוסד על המינוי והפקודה, הריבונות על ה"משמר" בידי מרכז המכבי.¹² תפקידיו של "משמר המכבי" להקנות לחברי "מכבי" הכשרה הגנתית, להקים את הכוח היהודי בא"י: "תפקידנו לרכז את המכבים בשורותינו ואחר כך לרכז את הקרובים לנו סביבנו שיתאימו ליצירת הכוח היהודי הדרוש לנו כיום, כשארגונים גדולים אורבים לנו.... ומי יודע אם לא תגיע המלחמה לארץ ואז תחת פיקוח המוסדות היישוביים נצטרך לעמוד

¹¹ . תזכיר על הספורט השימושי וה"מכבי", התזכיר אינו נושא תאריך. לפי הקשרו אני מניח כי נכתב בסוף 1936 או תחילת 1937, ארכיון "מכבי" חטיבת "מכבי" ישראל, מיכל 1, תיק 1-11. "אלוהים אחרים.."- הכוונה לאידאולוגיה הסוציאליסטית של תנועת העבודה. נכרת השפעת ה"יחד נסי" הרביזיוניסטי.